

Kommittédirektiv

Delegationen för romska frågor

Dir.
2006:101

Beslut vid regeringssammanträde den 14 september 2006

Sammanfattning av uppdraget

En delegation för romska frågor inrättas för att, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om att skydda och främja de mänskliga rättigheterna, vara nationellt pådrivande i arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. Arbetet förutsätter en nära dialog och samverkan med romer.

Delegationen skall utreda romers situation i Sverige genom att inhämta, sammanställa, analysera och redovisa erfarenheter och kunskap som finns på området samt lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället skall kunna förbättras. Delegationen skall också främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romers situation. Slutligen skall delegationen informera och sprida kunskap om romer och romers situation i Sverige samt uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner.

Bakgrund

Europarådets konventioner om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Hösten 1999 beslutade riksdagen att godkänna regeringens förslag om att Sverige skall ratificera två Europarådskonventioner, dels ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen), dels den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

(minoritetsspråkskonventionen) (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). Samtidigt ställde sig riksdagen bakom regeringens förslag om att de nationella minoriteterna i Sverige är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar samt att samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch är minoritetsspråk i Sverige.

Rätten till skydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är enligt ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen en integrerad del av det internationella skyddet för de mänskliga rättigheterna. Sverige är genom konventionerna förpliktigat att förverkliga dessa rättigheter. Sverige har genom ramkonventionen åtagit sig att vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan romer, i egenskap av nationell minoritet, och den övriga befolkningen. Genom minoritetsspråkskonventionen har Sverige åtagit sig att vidta åtgärder för att minoritetsspråken bevaras och utvecklas.

Romer i Sverige

Romer är alltså en av de nationella minoriteterna och romani chib är ett av minoritetsspråken. Romer har levt i Sverige sedan 1500-talet och alltsedan dess har nya grupper av romer kommit till Sverige under olika tidsperioder från flertalet länder i Europa. I dag lever därför i Sverige flera grupper romer, såsom svenska, finska (kalé), utomnordiska och nyanlända romer från f.d. Jugoslavien. Sedan 1500-talet finns också gruppen resande i Sverige och många av dessa identifierar sig med den romska gruppen. Även om de romska grupperna sinsemellan har olika traditioner och talar olika varieteter av romani chib, finns det en sammanhållning och en känsla bland romer att de är *ett* folk.

Under århundraden har romernas tillvaro i Sverige präglats av diskriminering och utanförskap. Övergriper mot romer i form av fördrivning, tvångsförflyttning, näringsförbud, invandringsförbud, tvångssterilisering och tvångsassimilering

har förekommit. Detta har inneburit att det än i dag finns en misstro mot myndigheter bland många romer.

En rad olika statliga och kommunala insatser har genomförts sedan 1960-talet för att komma till rätta med dessa kränkningar och för att förbättra romers situation i Sverige. Exempelvis har barns och ungas särskilt utsatta situation inneburit att åtgärderna inriktats på att bl.a. förbättra förutsättningarna för deras skolgång. Till följd av dessa insatser har situationen delvis förbättrats. Trots detta är diskriminering och utanförskap fortfarande en verklighet för många romer.

Samråd med romer

Sedan 1970-talet har insatserna från statens sida för att förbättra situationen för den romska gruppen i Sverige i allt högre utsträckning utformats i dialog och samverkan med romska företrädare. Under 1990-talet tog Statens invandrarverk tillsammans med Nordiska Zigenarrådet fram en rapport om situationen för romer i Sverige med förslag till åtgärder, *Romer i Sverige – en situationsbeskrivning*. Detta ledde till att regeringen tillsatte en arbetsgrupp med romska representanter och företrädare för myndigheter som 1997 redovisade sitt uppdrag i rapporten *Romer i Sverige – tillsammans i förändring*.

Som ett resultat av att romer har blivit erkända som en nationell minoritet i Sverige har samrådsformerna mellan regeringen och romerna utvecklats ytterligare och 2002 tillsattes rådet för romska frågor, som är ett rådgivande organ till regeringen i frågor som rör romer. Det statsråd som har ansvar för nationella minoriteter är ordförande i rådet. I rådet ingår företrädare för romska riksorganisationer och representanter för Regeringskansliet, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Integrationsverket, Forum för levande historia och Sveriges Kommuner och Landsting. Rådets arbete skall enligt regeringsbeslutet fortgå längst t.o.m. den 31 december 2006.

Åtgärder inom minoritetspolitiken

Inom ramen för den statliga minoritetspolitiken genomförs även andra åtgärder i syfte att förbättra situationen för romer i Sverige.

Förutom rådet för romska frågor har en arbetsgrupp med romska kvinnor inrättats för att diskutera och synliggöra romska kvinnors situation samt stärka deras möjligheter till inflytande. DO genomförde på regeringens uppdrag under åren 2002–2004 ett särskilt projekt för att motverka diskriminering av romer och har efter att detta projekt avslutats och redovisats fått ett fortsatt uppdrag att arbeta vidare med denna fråga. Statligt stöd lämnas till romska organisationer och även till romska kulturprojekt via Statens kulturråd.

Myndigheten för skolutveckling arbetar med att utveckla verktygen för modersmålsundervisning på bl.a. romani chib. Statens skolverk har dessutom nyligen fått ett regeringsuppdrag att göra en fördjupad studie av romska barns och ungdomars situation i den svenska skolan. Vidare bedriver Forum för levande historia ett projekt om romer som har sin utgångspunkt i Förintelsen.

Åtgärder har genomförts även på kommunal nivå inom till exempel områdena utbildning, arbetsliv och kultur, även om omfattningen av sådana åtgärder varierar stort mellan olika kommuner.

Internationellt samarbete

Romer har under lång tid varit och är fortfarande i högsta grad en transnationell minoritet. Det finns uppskattningsvis 10 miljoner romer runt om i Europa och situationen för dem är svår på många håll. Såsom nämns ovan har dessutom en stor grupp av de romer som är bosatta i Sverige invandrat från andra europeiska länder. I arbetet med romska frågor i Sverige är det därför väsentligt att beakta den internationella utvecklingen och erfarenheterna. Romernas situation uppmärksammas särskilt inom det internationella samarbetet i till exempel Europeiska unionen (EU), Europarådet och Organisationen för säkerhet och

samarbete i Europa (OSSE). Sverige har även bilateralt utbyte i frågor som rör romer med till exempel Norge och Finland.

Behovet av en delegation för romska frågor

En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna

De svårigheter som många romer i Sverige möter är omfattande, trots de åtgärder för att förbättra deras situation som hittills vidtagits. Detta framgår bl.a. av regeringens skrivelse En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95). Skrivelsen, som presenterades i mars 2006, innehåller dels en kartläggning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige 2005, dels en sammanställning av åtgärder som har eller kommer att vidtas inom skilda politikområden för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna på nationell nivå.

Av kartläggningen framgår bl.a. att det råder ojämlikhet mellan romer och den övriga befolkningen inom så gott som alla livets centrala områden, såsom i skolan, i yrkeslivet, på fritiden och på bostadsmarknaden, och att romer som grupp är särskilt utsatta för diskriminering. Regeringen aviserar därför i skrivelsen att ett antal åtgärder kommer att vidtas för att förbättra situationen för romer i Sverige. Kartläggningen i skrivelsen baseras på synpunkter och material som samlats in från bland andra internationella organ, statliga myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda organisationer.

Synpunkter från internationella organ, statliga myndigheter, kommuner och enskilda organisationer, m.m.

Synpunkter avseende romernas situation har framförts till Sverige från ett antal internationella organ. Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) framför exempelvis i sin tredje rapport om Sverige (CRI (2005)26) att svenska myndigheter dels bör förbättra romernas situation och vidta åtgärder för att motverka rasism och diskriminering, dels

öka romernas inflytande genom att utveckla samrådsformer på såväl nationell som regional och lokal nivå.

Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter underströk i sin rapport från ett besök i Sverige under 2004 att romer i Sverige drabbas hårt av fördomar och diskriminering, vilket leder till svårigheter inom vissa områden, såsom utbildning, arbete och bostad. Vidare poängterades i rapporten att det krävs åtgärder för att förbättra förhållandena när det gäller romska barns skolgång. Det framfördes att den svåra situation som romer i Sverige ställs inför måste angripas på ett samlat sätt så att alla områden i livet omfattas.

De synpunkter som regeringen fått från bl.a. dessa internationella organ kräver att romernas situation utreds samlat.

Rapporten från det tidigare nämnda projekt som DO genomförde under 2002–2004 visar att romer är marginaliserade inom många delar av det svenska samhället och att romer i stor utsträckning står utanför den demokratiska processen. I rapporten framförs att denna oroväckande bild kan ses som en följd av långvarig och genomgripande diskriminering i Sverige och i de länder romer har invandrat från. Rapporten lyfter också fram att kunskapen om romer bland den övriga befolkningen är mycket begränsad, medan däremot antiziganistiska tankemönster med fördomar och negativa föreställningar är vanligt förekommande och sällan ifrågasätts. Av DO:s rapport framgår alltså att det finns ett stort behov av att information om romer och romers situation i Sverige tas fram och sprids.

Barnombudsmannen (BO) har uppmärksammat romska barns och ungdomars situation i Sverige, senast i sin årsrapport för 2006. BO har utifrån romska barns och ungdomars synpunkter identifierat olika områden som är viktiga att arbeta vidare med för att förbättra situationen för dem. Det handlar bl.a. om romska flickors och pojkars villkor och behov av stöd i skolan, behovet av utbildning och kunskapsspridning om romsk kultur samt vikten av samverkan med föräldrarna för att förbättra romska flickors och pojkars situation i samhället.

Även i den dialog som regeringen har med representanter för romska organisationer, till exempel i rådet för romska frågor, framförs kontinuerligt att förhållandena för många romer i Sverige är svåra. Svårigheterna omfattar alla samhällsområden och handlar ofta om verksamheter som till stora delar hanteras på den kommunala nivån. Flera kommuner har vänt sig till regeringen och efterfrågat stöd i det kommunala arbetet med att förbättra situationen för de romer som bor i kommunen. Regeringen konstaterar att det finns ett stort behov av att stödja och främja kommunala initiativ för att förbättra romers situation.

Kunskapen om romers hälsosituation är i dag bristande. Kunskap om i vilken utsträckning äldre romer får den vård och omsorg som de önskar och har rätt till saknas också.

Behovet av ett långsiktigt och samlat angreppssätt

För att bidra till en förbättring av situationen för romer i Sverige finns det ett behov av att vidta ytterligare åtgärder för att synliggöra och motverka de mekanismer som styr diskrimineringen av romer och som hindrar romer att på lika villkor som den övriga befolkningen delta inom samhällslivets olika områden. Detta är en uppgift som kräver ett samlat och långsiktigt angreppssätt med fokus på insamling och spridning av kunskap. Genom att tillsätta en delegation för romska frågor blir det möjligt att på statlig nivå göra en sammanhållen satsning i syfte att förbättra situationen för romer i Sverige.

Uppdraget

En delegation för romska frågor inrättas för att, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om att skydda och främja de mänskliga rättigheterna, vara nationellt pådrivande i arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. Arbetet förutsätter en nära dialog och samverkan med romer, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar.

Delegationens arbete består av tre huvuduppgifter.

Den första huvuduppgiften är att utreda romers situation i Sverige genom att inhämta, sammanställa, analysera och redovisa erfarenheter och kunskap som finns på området samt lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället skall kunna förbättras. Om det krävs kan delegationen göra kompletterande studier.

Den andra huvuduppgiften är att främja och stödja kommunala projekt och verksamheter i olika delar av landet som syftar till att förbättra romers situation. Det kan till exempel handla om att främja samråd mellan kommunala företrädare och romska representanter på orten. Det kan också innebära att stödja initiativ som bygger på dessa samråd.

Den tredje huvuduppgiften är att informera och sprida kunskap om romer, bl.a. deras kultur och historia, och om romers situation i Sverige till allmänheten, myndigheter och kommuner. I detta ingår att stödja och uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner. En annan viktig del i detta är att informera och sprida kunskap i skolor om romers kultur och villkor.

Inom ramen för huvuduppgifterna skall delegationen arrangera konferenser och seminarier, delta i internationellt samarbete i romska frågor samt undersöka behovet av och möjligheterna till uppbyggnad av romska institutioner. Delegationen skall i sina aktiviteter särskilt uppmärksamma romska barns och ungdomars villkor och behov av stöd samt kvinnors och flickors situation. Delegationen skall också uppmärksamma situationen för äldre romer samt romer med funktionshinder. Ett jämställdhets- respektive ett barnperspektiv skall genomgående integreras i delegationens analyser och förslag.

Arbetsformer och samråd

Delegationen skall arbeta utåtriktat. Dialog skall utgöra en väsentlig del av delegationens verksamhet.

Representanter för romska organisationer skall utgöra minst en referensgrupp till delegationen.

Delegationen skall i relevanta frågor samråda med berörda aktörer, såsom Rikspolisstyrelsen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Integrationsverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Forum för levande historia, Arbetsmarknadsstyrelsen, Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige och Sveriges Kommuner och Landsting.

Tidsplan och redovisning

Delegationen skall senast den 31 december 2007 respektive 2008 redovisa till regeringen den verksamhet som har bedrivits i delegationen under respektive år. Delegationen skall vidare senast den 31 december 2009 till regeringen slutredovisa uppdraget och samtidigt lämna förslag till hur arbetet för att förbättra romers situation skall fortsätta efter det att delegationen har avslutat sitt arbete.

(Justitiedepartementet)